

ЕКОЛОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ВИЖИВАННЯ ЛЮДСТВА У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Шаповал В.М.

Державний ВНЗ «Національний гірничий університет»;

Коваленко О.А.

Державний ВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

Сьогодні людство несподівано опинилося на порозі найбільшої зміни клімату. На жаль, вона незапланована, некерована і може виявитися катастрофічною. Її причина – збільшення вмісту в атмосфері вуглекислого і деяких інших газів, що призводить до потепління клімату, тобто до підвищення рівня моря і різкої зміни погодних умов у всьому світі. Збільшення вмісту газу в атмосфері пов'язане, як відомо, з діяльністю світового промислового виробництва і транспортних засобів.

Забруднення середовища стало буденним явищем, хоча за цим, як правило, приховані отруєні вода, повітря, земля. Сучасне виробництво, узявши від природи 100 одиниць речовини, 96 одиниць повертає назад, але вже у вигляді відходів і отруйних речовин [1]. Катастрофічно виснажуються природні ресурси: руди чорних і кольорових металів, запаси нафти та вугілля, питної води й деревини.

Кількісне наростання зазначених тенденцій призвело до якісних змін, які виявилися в енергетичній і сировинній кризі, нестачі прісної води, загрозливому забрудненні гідро- і атмосфери. Ситуація посилюється ще й тим, що людство не в змозі пристосуватися до тих змін, які воно привнесло до природи, а сама природа вже не в змозі адаптувати ці зміни. Наприклад, якщо позбавити сучасне географічне середовище його властивостей, створених працею багатьох поколінь, і поставити сучасне суспільство в початкові природні умови, то воно не зможе існувати, бо людина геохімічно перетворила світ і процес цей вже безповоротний.

Отже, оцінюючи збільшення дії людини на природу в цілому, не можна водночас не бачити негативного. Поступальна хода, разом з прогресом, включає моменти регресивних змін. Ще Ф. Енгельс попереджав, що «...не слід занадто спокушатися нашими перемогами над природою, бо за кожен таку перемогу вона нам мстить. Кожна з цих перемог має, щоправда, у першу чергу ті наслідки, на які ми розраховували, але в другу і третю чергу зовсім інші, непередбачені наслідки, які дуже часто знищують значення перших ...» [2], викликаючи непередбачені наслідки, що зводять нанівець значення досягнутих позитивних результатів. Саме тому сьогодні людство прийшло до усвідомлення, що зобов'язане передбачати наслідки тих змін, які воно своїми діями викликає в природі. Зокрема, запроваджуючи нову техніку, необхідно враховувати не лише її економічну ефективність, але й екологічні параметри.

Будівництво нових підприємств, енергосистем, зрошення, меліорація, генна інженерія й багато іншого повинно оцінюватися комплексно і за своїми віддаленими наслідками, щоб не завдати непоправної шкоди навколишньому середовищу і самій людині. Іншими словами, господарська діяльність повинна бути відповідальною.

Відповідальність – явище, яке присутнє в усіх сферах життєдіяльності суспільства незалежно від того, що це: економіка, політика, право, мораль тощо. Вона є важливим компонентом виробництва й управління, побуту та дозвілля. З огляду на це, існує не лише відповідальність суспільства, але і відповідальність особистості за свої дії. Саме відповідальність конкретної особи є ключовим для розуміння сучасних соціальних процесів. Сьогодні, коли результатом господарської діяльності стають не лише матеріальні блага, що споживаються окремими індивідами, але й істотні ознаки соціально-економічного устрою суспільства, що «споживаються» суспільством у цілому, відповідальність набула особливого значення. Таким чином виникла нова категорія – «соціальна відповідальність», яка реалізується як через форми соціального контролю, так і через розуміння своєї суспільної ролі суб'єктами відповідальності [3].

Важливою складовою соціальної відповідальності є екологічна відповідальність, яка сьогодні є предметом розгляду не лише біологічних, геофізичних, але й економічних і соціальних наук, оскільки неконтрольований вплив людської діяльності на навколишнє середовище ставить під сумнів виживання людства як виду і детермінує можливі межі й перспективи вирішення багатьох економічних і соціальних проблем.

Варто зазначити, що до сьогодні не сформовано єдиного підходу до сутності екологічної відповідальності, яка по-різному інтерпретується представниками економічних напрямів. Так, згідно класичного підходу, екологічна відповідальність виникла під дією екологічного законодавства: щоб уникнути санкцій, підприємства змушені були переглянути свою екологічну політику і вжити заходів для зменшення негативного впливу своєї діяльності на навколишнє середовище. Згідно неокласичного підходу, екологічна відповідальність є наслідком не лише нормативно-правових обмежень, а й моральної відповідальності виробників за заподіяння шкоди природі [4].

Концепція сталого розвитку, як показують результати дослідження, є органічним синтезом класичних та неокласичних підходів. Вона поєднує у собі обмеження, встановлені екологічним законодавством, та моральні зобов'язання представників бізнесу. Згідно цієї концепції, екологічна відповідальність перестає бути чимось примусовим, вона перетворюється у внутрішні правила ведення бізнесу. Разом з тим, дотримання компанією принципів екологічної відповідальності не завжди відбувається лише з метою збереження навколишнього середовища, в цьому є і певна фінансова вигода [5].

Стратегія екологічно маркетингу стала новим концептуальним підходом до визначення екологічної відповідальності на основі аналізу екологічної свідомості населення, її розвитку та трансформації. Ідейними засновниками цієї

стратегії є К. Хенніон та К. Кіннеар. Згідно даної концепції потрібно змінювати екологічну поведінку населення за допомогою інструментів маркетингу та гнучких методів трансформації поведінки таким чином, щоб вона стала екологічно орієнтованою [6].

Екологічна відповідальність передбачає, насамперед, відповідні програми захисту навколишнього середовища, економного споживання природних ресурсів, повторного використання й утилізації відходів, організації екологічно безпечних транспортних перевезень, розповсюдження норм і систем екологічної сертифікації продукції і технологій, що забезпечують мінімальний негативний вплив на навколишнє середовище в усьому світі тощо. У свою чергу, перш, ніж приступати до розробки і виконання зазначених програм, кожна бізнес-організація повинна вирішити ряд основних питань і дотримуватись певних вимог, зокрема: призначення компанії, її основні цінності й надії; ставлення до охорони навколишнього середовища, ресурсозбереження й екологічної безпеки; загальні природоохоронні цілі компанії; урахування вимог зацікавлених сторін і налагодження з ними зв'язків; мінімізація негативного екологічного впливу продукції, прихильність концепції постійного покращення; дотримання екологічних стандартів, законів, регламентів; проведення аудиторських перевірок і оцінка результативності екологічних дій; взаємодія з місцевою владою, урахування місцевих і регіональних умов; забезпечення безпечних для здоров'я працівників умов праці; забезпечення економного використання ресурсів та ін. Усе це підтверджує той факт, що суб'єкти підприємництва сьогодні покликані відігравати важливу роль у розв'язанні екологічних проблем, що вони не вправі знімати із себе відповідальність за загальну екологічну ситуацію.

Підводячи підсумок викладеному вище, можна констатувати наступне.

Сучасна екологічна криза не має аналогів. Мова йде не лише про забруднення навколишнього середовища. Зростає загальна температура повітря і океанів, розтоплюються континентальні льодовики, підвищується рівень світового океану, що у свою чергу призводить до затоплення прибережних територій та низки острівних держав. Зазнає змін кліматична система планети, про що свідчить зростання частоти та руйнівної сили різноманітних стихійних лих, які спричиняють багатомільярдні руйнування та чисельні людські жертви. Руйнування природного середовища, дефіцит природних ресурсів та продуктів харчування стає одним із ключових факторів загрози людству на всій планеті.

Екологічна відповідальність передбачає свідоме раціональне природокористування; діяльність по збереженню для майбутніх поколінь багатств і різноманіття ресурсів біосфери; взаємодію суб'єктів господарювання і суспільства у перетворенні біосфери у ноосферу, тобто сферу розуму; екологічну свідомість представників бізнесу у вирішенні екологічних проблем. Іншими словами, екологічна відповідальність є необхідною умовою виживання людей у сучасних умовах.

Література:

1. Небел Б. Наука об окружающей среде: Как устроен мир / Б. Небел: В 2 т. Т.1; Пер. с англ. – М.: Мир, 1993. – 424 с.

2. Енгельс Ф. Діалектика природи / Маркс К., Енгельс Ф. Твори. У 50 т. – К.: Політвидав України, 1980. – Т. 20. – С.319–576.
3. Шаповал В.М. Соціальна відповідальність бізнесу в структурі управління економікою: монографія / В.М. Шаповал. – Д.: Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», 2011. – 357 с.
4. DesJardins J. Corporate Environmental Responsibility / J. DesJardins // Journal of Business Ethics. – 1998. – Vol. 17. – №8. – P.825–838.
5. Грішнова О.А., Думанська В.П. Екологічний вектор соціальної відповідальності / О.А. Грішнова, В.П. Думанська // Экономика и управление. – 2011. – №3. – С.32–41.
6. Henion K., Kinnear Th. Ecological Marketing / K. Henion, Th. Kinnear. – Columbus, Ohio, American Marketing Association, 1976. – P.248–312.

СОЦІАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРОГРАМ СУЧАСНИХ КОМПАНІЙ

Шаповал В.М.

Державний ВНЗ «Національний гірничий університет» (Україна);

Шаповал І.А.

Економічний університет у Вроцлаві (Польща)

Інвестиції в соціальну сферу або соціальне інвестування (Social Investing) передбачають здійснення цілеспрямованої довгострокової політики компанії у місцевих співтовариствах, спрямованої на вирішення суспільно важливих завдань. Крім того, такі інвестиції передбачають взаємне вкладення ресурсів і, відповідно, взаємні вигоди всім учасникам процесу [1].

Таким чином, соціальні інвестиції являють собою матеріальні, технологічні, управлінські або інші ресурси, а також фінансові кошти компаній, які спрямовуються за рішенням керівництва на реалізацію соціальних програм, розроблених з урахуванням інтересів основних внутрішніх і зовнішніх зацікавлених сторін з наміром, що у стратегічному відношенні компанією буде отриманий певний (хоча і не завжди і не просто вимірюваний) соціальний і економічний ефект [2, с.9].

Іншими словами, соціальні інвестиції – один з основних інструментів реалізації соціальних програм сучасних компаній. Вони повинні забезпечувати певний ефект не лише інвестору (бізнес-ефект), але й тому, хто їх отримує (соціальний ефект): окремій особі, групі людей, місцевому співтовариству чи суспільству в цілому (насамперед, це підвищення рівня і якості життя людей шляхом задоволення їх матеріальних, духовних або соціальних потреб). Іншими словами, соціальний ефект (social value added) – це внесок діяльності компанії у вирішення певної соціальної проблеми місцевого співтовариства в цілому або окремої групи усередині цього співтовариства (дітей, студентів, працівників і їх сімей). Під бізнес-ефектом або вигодою для бізнесу (business value added) слід розуміти вплив соціальних інвестицій на його основну діяльність, тобто користь, яку реалізація соціальних програм приносить основній діяльності компанії. Саме цим і відрізняються соціальні інвестиції від будь-яких інших інвестицій. Разом з тим, варто зазначити, що така відмінність